

dependence. That's why it's necessary to build the educational work so that mental stress and emotional mood can be combined in it.

The motivation sphere suggests the following ways of influence: the actualization of positive motifs, formed earlier; the creation of the conditions for new motifs' forming and consequently the new qualities in them and in earlier formed motifs (stability, awareness, meaningfulness etc.); the correction of defective motifs. Here with from the didactical means it is necessary to set off the following: constant involvement of students into self-dependent searching individual, group and collective cognitive activity (the involvement of the systems of cognitive tasks, independent work of growing creative character); the creation of favourable atmosphere of educational activity; the strengthening of the emotional side of the lessons (the use of entertaining, the computer, the creation of the argument's situations, the discussion) into the educational process. Thus, special attention should be paid to the forming of cognitive interest at the lessons; information technologies are very «helpful» in this case.

One of the types of multimedia projects is computer presentations. Multimedia presentation is a modern way of information's displaying. It's a program product that can consist of text materials, photos, paintings, slide-show, sound design and recording accompaniment, video fragments and animation, three-dimensional graphics.

For the creation of computer presentation of lecture the material in the disciplines such as «Pedagogics» and «High school pedagogics», the program Power Point, which is one of the most popular means of multimedia program products' creation, was chosen. The given program permits the use of different graphical, audio- and video files.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ

УДК: 378. 054. 6+37. 011. 32+372. 461+378. 147і

Ковалів Ж. В.

В статтє «Особенности использования речевого этикета иностранными студентами во время обучения в ВУЗе» анализируется сфера использования речевого этикета, его функции и составляющие, также представлены результаты тестирования по методике В. Ряховского на предмет коммуникативности иностранных студентов; названы причины возникновения трудностей в межкультурном общении.

Ключевые слова: коммуникативная сфера, речевой этикет, коммуникативность, межкультурное общение.

У статті «Особливості застосування мовленнєвого етикету іноземними студентами під час навчання у ВНЗ» аналізується сфера застосування мовленнєвого етикету, його функції та компоненти, також представлені результати тестування за методикою В. Ряховського щодо комунікабельності іноземних студентів; названі причини виникнення труднощів у міжкультурному спілкуванні.

Ключові слова: комунікативна сфера, мовленнєвий етикет, комунікабельність, міжкультурне спілкування.

In the article “The peculiarities of the using the speech etiquette by foreign students during studying in the higher educational establishments” the sphere of the usage of the speech etiquette, its functions and components are analyzed. Also the results of the testing with the method by V. Ryachovsky due to the sociability of foreign students are presented and the reasons of the appearing of difficulties in cross-cultural communication are named.

Key-words: communicative sphere, the speech etiquette, sociability, cross-cultural communication.

Використання будь-якої мови передбачає дотримання правил мовленнєвої поведінки, які безпосередньо пов'язані з мовленнєвим етикетом – «національно специфічними і соціально закріпленими стереотипами спілкування», що дозволяють вибрати Ти- чи Ви- форми спілкування, доречні в даній ситуації вітання, прощання, вибачення, подяки, привітання, побажання тощо, різного характеру вияви ввічливого ставлення до співбесідника [3, с. 3].

На сучасному етапі іноземні студенти під час навчання в українських вишах застосовують мовленнєвий етикет у різноманітних сферах: навчальній, побутовій, особистісній тощо. У цьому випадку вони по-різному адаптуються до комунікативної ситуації, що спричиняє низку протиріч. Отже, розглянемо загальні особливості застосування мовленнєвого етикету іноземними студентами під час навчання у ВНЗ та визначимо труднощі означеного процесу.

Необхідно зазначити, що, мовленнєвий етикет є, за узагальненням Я. Радевич-Винницького, особливою функціонально-семантичною мікросистемою, зміст якої становить соціально детермінована універсалія як у лінгвістичному плані, так і в комунікативних об'єднаннях та утвореннях в різних сферах спілкування [3, с. 6]. Таким чином, сфера застосування мовленнєвого етикету іноземними студентами розглядається як етикет поведінки у вербальній формі стосовно конкретної ситуації. Урахування ними особливостей національного етикету, його мовленнєвих формул, розуміння особливостей кожної ситуації спілкування та усвідомлення характеру міжособистісної дистанції сприяє ефективності та результативності комунікативних відносин.

Сферу використання одиниць мовленнєвого етикету, яка конкретизує сферу їх застосування, можна представити як «сукупність ситуацій, які обслуговуються комунікативними одиницями, що утворюють суму тематичних груп» [4, с. 11].

Зазначимо, що тематичні групи не утворюють кінцевого ряду, і є незамкненою сферою, що переходить у більш широку сферу загальних стереотипів спілкування. Однак, учені (І. Кочан, А. Токарська, Я. Радевич-Винницький, Н. Формановська та ін.), перераховуючи тематичні групи одиниць чи відмежовуючи сферу їх вживання, все ж таки виділяють загальні групи, що підлягають аналізу: «Звернення й привертання уваги», «Знайомство», «Вітання», «Прощання», «Привітання», «Побажання», «Подяка», «Вибачення», «Прохання», «Згода», «Дозвіл», «Відмова», «Заборона», «Запрошення», «Порада», «Пропозиція», «Розрада», «Співчуття», «Комплімент», «Схвалення» та ін. [1; 3; 4; та ін.]. Кожна із

ситуативно-тематичних груп становить синонімічний ряд етикетних одиниць, які різняться за семантичними і стилістичними ознаками. Наявність синонімічних рядів зумовлює можливість вибору одиниці в комунікативному акті, оскільки особистість характеризується не лише тим, що вона робить, але й тим, як вона це робить.

Вибір етикетних одиниць іноземними студентами передусім залежить від визначальних факторів, які узагальнено ученими (Я. Радевич-Винницький, Н. Формановська та ін.), зокрема: 1) соціальна роль; 2) вік; 3) місце проживання; 4) стать; 5) культурно-освітній рівень адресата й адресанта, соціальна дистанція між ними; 6) характер ситуації спілкування; 7) специфіка взаємин між комунікантами; 8) характеристики мовця, його психологічні установки (наприклад, схильність до руйнування мовленнєвого шаблону, намагання виявити свою індивідуальність у ситуаціях-стереотипах) [3; 4;].

Таким чином, поняття сфери застосування мовленнєвого етикету і сфери використання його одиниць, які виступають особливим об'єктом лінгвістичного та методичного дослідження, тісно пов'язані з екстралінгвістичними характеристиками іноземних студентів і обставин спілкування, «які визначаються і як переважний вибір одиниць та особливості їх функціонування у мовленні, і як внутрішні властивості таких одиниць [1, с.21]».

Мовленнєвий етикет, як соціально-лінгвістичне явище, детермінований з функціонального боку, тобто виконує низку важливих функцій як фундаментальних, так і спеціалізованих. До фундаментальних функцій відносять: 1) функцію спілкування (комунікативна), що дозволяє спілкуватися в рамках задалегідь відомих правил); 2) функцію пізнання, відображення світу і вираження думок (дозволяє відрізнити вітання від прощання, побажання від подяки тощо та вибрати відповідну одиницю в певній ситуації спілкування) [4, с. 121]. До спеціалізованих функцій, які існують на базі комунікативної функції мови, і набір яких, стверджує Н. Формановська, створює специфічне функціональне поле мовленнєвого етикету, що не проявляється у такій сукупності і в такій взаємодії ні в якій іншій мікросистемі комунікативних одиниць [4, с. 13-16; , с. 14-16]:

1) контактостановлювальна (контактна) функція полягає у визначенні мовних засобів для встановлення і підтримання індивідуального чи соціально-масового контакту, який певною мірою визначає поведінку адресата; проявляється в таких мовленнєвих актах, коли той, хто говорить, звертає на себе увагу співрозмовника, готує його до власне повідомлення інформації. Тобто поняття «контактна функція» розуміється як встановлення, збереження чи закріплення, підтримання зв'язків і стосунків індивідуальних чи соціально-масових на певному комунікативному рівні (дружньому чи офіційному) й однаково стосується усіх тематичних груп одиниць мовленнєвого етикету (як ситуації звернення, вітання, так і фінальної ситуації прощання);

2) функція орієнтування на адресата (конативна) пов'язана з підфункцією ввічливості і передбачає реалізацію одиниць мовленнєвого етикету для прийняття в суспільстві ввічливої поведінки, тобто пов'язана з виявами ввічливого поведіння членів колективу один з одним;

3) регулююча функція (регулятивна) мовленнєвого етикету полягає в регулюванні в мовних формах стосунків учасників діалогу (старший / молодший,

керівник / підлеглий тощо), тобто теж стосується усіх виявів мовленнєвого етикету, оскільки вибір певної формули під час встановлення контакту регулює характер стосунків адресата і адресанта. Вплив на адресата здійснюється за допомогою підфункцій волевиявлення (від «я») і впливу (до «ти»), які є характерними для мовленнєвого етикету в цілому, тоді як будь-яка одиниця передбачає реакцію співбесідника – вербальну, невербальну чи діяльнісну. Особливо спеціалізовано ці підфункції виявляються в ситуаціях прохання, поради, запрошення, наказу, вимоги, пропозиції та ін.;

4) емоційно-модальна (емотивна) функція виявляється під час реалізації комунікантами вибраної тональності спілкування; передбачає вираження емоцій у відповідності із загальноприйнятими очікуваннями (деякі вигукі і стійкі вирази); є факультативною функцією, оскільки вона властива не всім одиницям мовленнєвого етикету.

Отже, усі спеціалізовані функції мовленнєвого етикету, існуючи на основі комунікативної функції мови, утворюють функціональне поле, що обслуговується в кожній типізованій тематичній групі системою тематично об'єднаних синонімічних одиниць, які створюють семантичне поле [4, с. 19]. Існування вказаних функцій доводить, що мовленнєвий етикет не є якимось випадковим чи несуттєвим явищем, а навпаки – своєрідний механізм, лише з допомогою якого може відбуватися ефективна комунікація іноземних студентів.

Таким чином, застосування мовленнєвого етикету іноземними студентами під час навчання у ВНЗ включає: 1) сферу використання мовленнєвого етикету; 2) систему типізованих ситуативних тематичних груп; 3) функціональне поле (сукупність спеціалізованих функцій мовленнєвого етикету; 4) семантичне поле (система синонімічних, тематично пов'язаних одиниць у кожній із типізованих ситуативних тематичних груп).

У зв'язку з цим наголосимо, що іноземні студенти, навчаючись у ВНЗ, повинні, обираючи комунікативну тактику, звертати увагу на різні комунікативно важливі ознаки адресантів: вік, стать, ступінь знайомства з ним, етнічну і соціальну приналежність та ін. Разом з цим, іноземні студенти мають орієнтуватися в усьому багатстві формул вітань, прощання, вибачення, подяки, привітання й побажання, згоди, відмови, схвалення й компліментів, співчуття, розради тощо. Це все надасть їм можливість, будуючи тексти для передачі інформації, орієнтуватися на адресата й регулювати свої взаємовідносини з партнерами в комунікативній діяльності.

Водночас однією з актуальних проблем, яка постає в полікультурному середовищі, є подолання непорозумінь, що виникають під час спілкування людей різних національностей, пошук шляхів для зближення культур. У першу чергу уникненню етнічної напруженості в полікультурному середовищі сприяє культура міжнаціонального спілкування іноземних студентів, комунікабельність, відкритість до сприйняття чужих культур і повага до інших традицій.

З урахуванням вищезначеного, було проведено тестування серед 50 іноземних студентів-магістрів факультету післядипломної освіти ПНПУ ім. К.Д. Ушинського за методикою В.Ряховського [3, с. 210] щодо їхнього рівня комунікабельності. Обрані респонденти вже п'ять років проживали у іншомовному полікультурному середовищі і повинні адекватно реагувати на мовленнєві повідомлення у сфері міжкультурного спілкування. Отримані дані

показали, що 48 % респондентів характеризуються низьким рівнем комунікабельності. Вони недоречно вживають етикетні формули, що призводить до неадекватного сприйняття їхнього повідомлення. Все це спричиняє формування у них замкненості та невпевненості. 22 % опитаних показали середній рівень комунікабельності, що вказує на їхні активні спроби комунікативної взаємодії з полікультурним середовищем. Вони вчаться на помилках та намагаються адаптуватися до комунікативної ситуації. І 20 % респондентів володіють досить високим рівнем комунікабельності. Вони активно спілкуються, добираючи необхідні етикетні формули.

Таким чином, тестування показало, що більшість іноземних студентів, проживаючи навіть більш ніж 5 років у іншомовному середовищі, мають певні труднощі у спілкуванні як у навчальній, так і побутовій сферах. Як показує досвід роботи з іноземними студентами, більшість з них, знаходячись в освітньому просторі університету, залишається поза культурою України. Особливо це стосується іноземних студентів, які, приїжджаючи на навчання в український університет великим колективом, ходять на заняття монокультурними групами, проживають у гуртожитках в умовах своєї культурної діаспори, зводять до мінімуму спілкування з носіями мови і залишаються практично вимкненими із соціокультурного простору країни, в якій перебувають на навчанні.

У зв'язку з цим принципово важливим є створення у вищому навчальному закладі цілісного полікультурного простору, заснованого на принципах гуманізму, орієнтованого на кожного суб'єкта освітнього процесу.

Література:

1. Дорошенко С. Основи культури і техніки усного мовлення: навчальний посібник. – Харків : ОВС, 2002. – 144 с.
2. Кочан І., Токарська А. Культура рідної мови. – Львів, 1996. – 229 с.
3. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів: СПО-ЛОМ, 2001. – 224 с.
4. Формановська Н. Речевой этикет и культура общения. – М. : Высшая школа, 1989. – 159 с.

THE PECULIARITIES OF THE USING THE SPEECH ETIQUETTE BY FOREIGN STUDENTS DURING STUDYING IN THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Kovaliv Zhanna

Abstract. The article “The peculiarities of the using the speech etiquette by foreign students during studying in the higher educational establishments” is devoted to the revealing the process of the communication in the cross-cultural environment.

In the work the analysis of the components of the communicative sphere is submitted; the functions of speech etiquette in the international communication are opened.

The speech etiquette is an important element of the successful international communication. To basic etiquette speech formula includes: greeting, farewell, contacting, meeting, wishes, gratitude, apology, agreement/disagreement, invitation, offer, condolences, compliment and invitation. Speech etiquettetakes into consideration specific features of the

partners in cross-cultural communication, their social status, age, sex, residence, personal characteristics, communicative situation etc.

The peculiarities of the using the speech etiquette are investigated among foreign students of South ukrainian national pedagogical university named after K. D. Ushynsky with the help of the test by V. Ryachovsky for sociability. As a result we proved that the main communicative difficulties in studying process for foreign students are connected with the skills of being sociable and the process of being involved in cross-cultural environment (contacting with native speakers, understanding the traditions and stereotypes of their behavior etc.).

Thus, it's necessary to organize the cross-cultural environment in the universities while teaching foreign students as effective as possible.

ІДЕЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО НАВЧАННЯ В КЛАСИЧНІЙ ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

УДК: 378+37.037+801.73

Ірхіна Ю. В.

У статті проаналізовано проблему полікультурної освіти в класичній зарубіжній педагогіці. Концепцію освіти спрямовано на забезпечення просування у суспільстві цінностей культури миру, формування толерантності, здатності до міжкультурної комунікації та готовності до міжнародної співпраці.

Обґрунтування сучасної полікультурної освіти міститься в теоріях А. Дістервеґа, Я. Коменського, Й. Песталоцці, Дж. Дьюї.

Ключові слова: полікультурна освіта, зарубіжна педагогіка, толерантність, міжкультурна комунікація, співпраця, комунікація.

ИДЕИ ПОЛИКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КЛАССИЧЕСКОЙ ЗАРУБЕЖНОЙ ПЕДАГОГИКЕ

Ирхина Ю. В.

В статье проанализирована проблема поликультурного образования в классической зарубежной педагогике. Концепция образования направлена на обеспечение продвижения в обществе ценностей культуры мира, формирования толерантности, способности к межкультурной коммуникации и готовности к международному сотрудничеству.

Обоснование современного поликультурного образования содержится в теориях А. Дистервега, Я. Коменского, Й. Песталоцци, Дж. Дьюи.

Ключевые слова: поликультурное образование, зарубежная педагогика, толерантность, межкультурная коммуникация, сотрудничество, коммуникация.

POLYCULTURAL EDUCATION IN CLASSICAL FOREIGN PEDAGOGICS

U. Irchina

The article analyses the problem of polycultural education in classical foreign pedagogics. The conception of education directs to the progress of cultural importance in the world, forming of tolerance, capacity in intercultural communication and readiness to the cooperation among states.